№ 20 Նրեքշաբթի Փետրվարի 24 1887 Նրեքշաբթի Փետրվարի 24 № 20

ՏԱՍՆ ԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Աղէքսանդրապօլից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պարսկահայերի դրութիւնը. Գերմանական ռէյխստագի բացումը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Հայկական տառերի հնչումն և գրութիւնը ռուսահայոց և տաճկահայոց մէջ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՂԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

—

Փետրվարի 16-ին

Անցեալ տարվայ սէզօնում (յուլիս-յունվար) Երևանը արտահանել է 23,000 հակ, մօտաւորապէս 161,000 պուդ բամբակ: Այս տարի մինչև յունվարի 23-ը 16,800 հակ. անցեալ տարվանից 6,200 հակով պակաս: Այս տարվանը շարունակվում է դեռ. ևս տասցվել: Բամբակներից համարեա $^{8}/_{10}$ Մոսկվա է ուղարկվում:

Ձմեռային ձիւներին փոխարինեցին գարնանային անձրևախառն եղանակներ: Մի քանի օր շարունակ անձրևում էր. իսկ թէ ինչ էր այդ օրերում բաց օդի տակ և ցեխի մէջ թափված ապրանքների դրութիւնը, այդ մասին աւելի լաւ է լռեմ.... որքան գրեցինք այն էլ բաւական է. երկաթուղու ընկերութիւնը չէ ուզում ոչինչ լսել և շարունակում է իր առաջվայ ընթացքը....

Բարեկենդանից անմասն չը մնացինք և մենք. հինգշաբթի երեկոյեան [illegible] վայց եղբայրները այստեղ մի ներկայացում տըւեցին Սողոմոնեանների ցորենի ամբարում (այդպէս էլ գրած էր աֆիշայի վրա) «Блестящее представленіе въ амбарѣ Согомоновыхъ». Չը կարողացայ ծիծաղս պահել երբ ներս մտայ այդ տարօրինակ դահլիճը. մի կողմ ցորենի մեշօկներ, մամի արկղներ, կենտրօնում մի քանի նստարաններ և այդ բոլոր խայտառակութիւնների առաջ մի վարագոյր առանց բեմի, ուղղակի իջած մինչև գետինը: Երևակայեք թէ ինչ «блестящій» ներկայացում կը լինէր, եթէ աւելացնենք որ երաժշտական օրկեստրը այդ երեկոյ կատարում էր դուխանչչիկ Գիգօի արգանը.... և ամբողջ դերասանական խումբը կազմում էին երկու հոգի խաղացողներ միայն, որոնց կատարած մի քանի օյինբազութիւններից յետոյ վարագոյրն իջաւ:

Բայց և այնպէս լօթկները տարան մի քանի տասնեակ րուբլիներ:

Վագօնների պակասութիւնը և երկաթուղու վարչութեան, կայարաններում գտնված ապրանքների վերաբերութեամբ ցոյց տուած ծայրայեղ անտարբերութիւնը ունեցել են այն գեղեցիկ հետևանքը, որ աղա ապրանքատէրերը սկսել են իրանց ապրանքները ամեն կողմն էլ ֆուրգօններով ճանապարհել: Իրաւունք էլ ունեն: Ինչ որ չէ անում մի հասարակ ֆուրգօնչի, այդ անում է երկաթուղու բարերար ընկերութիւնը: Ո՞ր ֆուրգօնչին, ասացէք խնդրեմ, ձեր ապրանքը ցեխի մէջ և անձրևի տակ կը փտեցնի, պատճառաբերելով որ ձին սատկել է կամ ֆուրգօնը ջարդվել է և կամ ֆուրգօն չունի, սպասիր—կասէ— մինչև նոր ֆուրգօն կը ստանամ, յետոյ կը տանեմ. և իրան կատարեալ իրաւունք կը համարի ձեր ապրանքը մինչև անգամ յետ չը տալ ձեզ, գոնէ ուրիշ միջոցով տեղ հասցնելու, ասելով քանի որ ընդունել եմ, ես էլ պիտի տանեմ ու հախս առնեմ: Էլ չեմ հաշւում, որ ֆուրգօնչին մի պուդ պակաս բերելիս, մի քիչ ապրանքը վնասելիս՝ մեկին երկու գուրս ենք գալիս քրեհից, իսկ երկաթուղուց.... «Ուժեղի մօտ տկարը միշտ մեղաւոր է», ասում է առածը:

ապրանքների երկաթուղուն յանձնելը, այստեղի կօմիսիօնէրները, թէև ձմեռ է, բայց և այնպէս սկսել են ճանճ քշել արդէն: Սողոմոնեանները, որպէս լսում ենք, մտադիր են իրանց «ամբար-դահլիճը» բոլորովին մաքրել. միջից երկու գերան տնկել, վրայից մի թոկ անցկացնել և առաջարկել կօմիսիօնէրներին ներկայացման համար: Էլ ինչ՞ պարապ մնան: Հիմա ամենից ձեռնտուն դա է:

Մի ուրիշ չարիք: Զուգենալով երկաթուղու ճանկը դցել ապրանքը, և որքան կարելի է շուտ ցանկանալով նրան տեղ հասցնել, ապրանքատէրերը պուդին 5, 10 կոպէկ էլ աւել են տալիս և ուղղակի Թիֆլիս են ճանապարհում ապրանքը ֆուրգօնչիների միջոցով: Բայց այդ վերջիններից շատերը բերում են մինչև այստեղ, յանձնում են ապրանքը երկաթուղուն, «талонъ» են անում կվիտանցիայի վրա իրանց մնացորդ ստանալիքը և յետ են դառնում իրանց բանին: Իսկ ապրանքները դարձեալ փտում են պլատֆօրմի վրա:

«Վերջապէս այդ բոլորին մի օր վերջ կը լինի», հարցնում է «Մշակի» Հաջի-Կարուլի Թղթակիցը:

Այո—կը պատասխանենք մենք—երբ Անդրկովկասեան երկաթուղու այդ գիծը ընկերութեան ձեռքից կանցնի, վերջապէս, կառավարութեան ձեռքը: Իսկ եթէ ոչ, դեռ շատ երկար պիտի սպասենք մինչև ամեն բան կարգադրվի:

Ա. Ապրէսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պարսկաստանից ստացված մասնաւոր նամակներից քաղում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները: «Սալմաստ գաւառի Հաւթվան գիւղացի Գ. Մ. Թ. երիտասարդ հայ վաճառականը, որ հինգ ամսից ի վեր բանտարկված էր Թաւրիզի բանտում, փետրվարի 1-ին մեռաւ անասելի տանջանքների մէջ: Նրան բանտարկել էր տուել 800 թուման պահանջի համար մի ուրիշ հայ վաճառական [illegible] և հանգուցեալի եղբայրները Հաւթվանում [illegible] գտնվող հողերի և կայքերի մեծ մասը: Այս գործը և երիտասարդի մահը շատ մեծ տպաւորութիւն գործեցին Թաւրիզի մէջ: Հանգուցեալի մայրը և եղբայրները գանգատ ներկայացրին թէ Թագաժառանգին և թէ Դեվլ-Խարջէին: Հեռագիր է ուղարկված Թեհրան նոյն իսկ Շահի անունով: Մեռածի դիակը ենթարկվեցաւ բժշկական քննութեանը: Ամենքը սպասում են թէ Սադր-Մուլքը (դատաւորը) ինչ բացատրութիւն կը տայ և ինչ կարգադրութիւն կը լինի Թեհրանից: Հանգուցեալի մայրը և երկու եղբայրները Թաւրիզումն են, երրորդ եղբայրը, ինչպէս լսվում է, փախել է, հալածանքից ազատ լինելու համար, իսկ ընտանիքի անդամներից երեք հոգի էլ գտնվում են Ուրմիայի Թիւրքաց հիւպատոսի փոխանորդի հովանաւորութեան տակ: Շուտով կը հաղորդենք այդ հետաքրքիր գործի մանրամասնութիւնները:»

—

ՓՕԹԻԻՑ մեզ գրում են որ գեներալ Վախրամեանի տեղ ահա երեք ամիս է, որ ընտրված է մի այլ քաղաքագլուխ: Ասում են որ նոր քաղաքագլուխը ուսուցիչ է եղել:

—

ՓՕԹԻՈՒՄ, ինչպէս մեզ գրում են, հրդեհները յաճախ են պատահում, մանաւանդ երբ սաստիկ քամի է փչում: Երկու ամիս առաջ քամին քանդեց մաքսատան հին շինութեան կտուրը: Նորերումս սաստիկ քամու ժամանակ ամբողջութեամբ այրվել է այդտեղի օրիորդաց դպրոցի շինութիւնը:

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ հետևեալը: «Այստեղ սաստիկ ձիւն է եկել և շատ ցուրտ է անում, այնպէս որ փողոցների առուները սառել են և ջուրը բարձրանալով լցրել է մի քանի փողոցները և տների ներքնայարկերը: Այստեղ բաւական տարածված են այլ և այլ հիւանդութիւններ մանուկների մէջ: Գրեթէ տուն չը կայ, որտեղ մանուկներից մէկը կամ միւսը հիւանդ [illegible]

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ, որ այստեղ ցորենի և ալիւրի գները սկսել են բաւական բարձրանալ. ցորենը արժէ 22—23 րուբլի խալվարը (30 պուդ), իսկ երկրորդը մինչև 26 րուբլի:

—

Մեզ հաղորդում են ՓՕԹԻԻՑ հետևեալը: «Ցօրեն գնող առևտրական տներ այստեղ բաւական շատացել են. սրանք մանաւանդ յոյն տներ են:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ՀՆՉՈՒՄՆ ԵՒ ԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՀԱՅՈՑ ԵՒ ՏԱՃԿԱՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

Գ.

Այժմ էլ տեսնենք թէ որոնք են այդ մեծամասնութիւն ասուածները:

Հայկական տառերի արտասանութեան և գրութեան մէջ հայ ժողովրդեան երկու կարգի բաժնելով, վեր. յօդուածագիրը «մեծամասնութիւն» է համարում տաճկահայերին: Եթէ խնդրի միայն արտաքին կերպարանքն ի նկատի առնենք, իրօք, ստիպված ենք խոստովանել, որ տաճկահայոց արտասանութեամբ վարվողներն ազգի մէջ մեծամասնութիւն են կազմում:—Սակայն եթէ խնդրի ներքին կողմերը խորասուզվենք և մանրամասնօրէն քննենք թէ ինչպէս և ո՞րտեղից է առաջացել նա և թէ ո՞րոնք են իրօք այդ մասի կազմողները—այն ժամանակ կը համոզվենք թէ նա՝ հ. Տիրոյեանի մեծամասնութիւնը մեծապէս կը կորցնէ իր ոյժն ու հեղինակութիւնը: Այս խնդիրը մենք կը քննենք քիչ յետոյ:

Հ. Տիրոյեան իւր յօդուածում սահման չէ տուել իւր յիշած մեծամասնութեան. մի տեղ, սակայն, մենք յաջողում ենք լսել նրանից այն տաճկահպատակ հայ գաւառները, որոնք լինելով կենտրօնական Հայաստանի մասերը, մի յենարան են կազմում իւր մեծամասնութեան, հետևաբար և գործածում են, ինչպէս այն լեզուն, որն այսօր մշակում են իրանք, Մխիթարեանք և Կ. Պօլսի գրագէտները, նոյնպէս և, ի հարկէ, այն արտասանութիւնը, որ տարբերվում է ռուսահայոց հնչումից: Դոքա են Բարձր Հայոց, Աղձնեաց, Վասպուրականի և Տայոց գաւառները: Մենք խնդրում ենք և յոյս ունենք, որ մեր խնդիրքը չի մերժվի, որ հ. Տիրոյեան այդ չորս նահանգներից խնայէ գէթ Տայոց գաւառին, որ դժբաղդաբար կամ բարեբաղդաբար պատիւ չունի վերաբերելու այդ նշանաւոր մեծամասնութեան: Վասն զի նախ, որ մենք ինքներս թէ ծննդեամբ այդ գաւառի և թէ նորա ժողովրդեան հետ անընդհատ յարաբերութեան մէջ լինելով, գէթ փոքր ինչ աւելի տեղեակ ենք քան նոյն ինքն հ. Տիրոյեան թէ դորա՝ Տայոց գաւառի բնակիչները՝ բ, գ, դ տառերը չեն արտասանում p, k, t, այլ b, g, և d. և երկրորդ, եթէ մեզ չի հաւատայ, կարող է հարցնել Ս. Ղազարի վանքում և վարժարանում գտնված և դեռ այս պահիս այդտեղ գտնվող Տայոց գաւառացի (Արդուինցի, Արդանուջցի, Սաթլէլցի և այլն) աշակերտներին, որոնք մտած են Մուրադեան—Ռափայէլեան վարժարան իրանց բնական, այսինքն ռուսահայոց յար և նման արտասանութեամբ, բայց բնաւ յոյս չունենք թէ դուրս կը գան իրանց հետ բերելով մի և նոյն արտասանութիւնը, ինչպէս փորձով էլ ապացուցված ենք տեսնում. միթէ պատճառ չէ թէ Մխիթարեանց վարժարանը աղաւաղում է բնիկ ազգային հնչումը. արդէն այլապէս չէր կարող լինել, քանի որ տիրող եղանակը պահանջում էր այդ *):

Ինչպէս որ շատ բան անընական է թվում վեր. յօդուածագրին, այդպէս և մի բան էլ մեզ է անընական երևում: Հայոց ազգի այն մասն, որ մեր Ոսկեդարից յետոյ և ի հարկէ նրանից էլ շատ առաջ, դեռ ևս ցայսօր, Հայոց դպրութեան տեղծագործողների գծագրած շաւղին է հետևում, իւր արտասանութեան և գրութեան եղանակի մէջ, հ. Աթանաս վ. Տիրոյեանից առանց բացառութեան կնքվում է «Պարսկա—վրա-հայք» անունով, իսկ նորա հակառակ կողմը—«Հայաստանեայք»: Մենք չենք կարողանում հասկանալ թէ վեր. Մխիթարեան հայրը ինչո՞ւ զրկում է ներկայ ռուսահայերը Հայաստանցի կոչումից, քանի որ նոցա գլխաւոր մասը բնակվում է բուն նախկին հայկական հողի վրա: Ընդունենք թէ բուն Հայաստանից դուրս պէտք է հանել Գուգարաց Աշխարհը, Արարատականի նահանգը, սակայն միթէ կարելի է զրկել «Հայաստանեայք» կոչումից այն ժողովրդին, որ հայութեան ծագումից ի վեր հաստատուն կեցել, մնացել է իւր որրանում: Վրահա՞յք թէ պարսկահա՞յք է համարում հ. Տիրոյեան, օրինակի համար, Արարատեան գաւառը—մեր ազգի որրանը, բուն ազգային պատմագրաց, Սիւնեաց աշխարհը, Կարուց նահանգը, Բագրատունեաց մայրաքաղաքը և Շիրակը: Եթէ այդ տողերը գրելուց առաջ վեր. հայրը պատահմամբ նոցա միտքը հաղորդէր իւր միաբանութեան վեր. տեղապահ հօրը—մեր բազմարդիւն բանաստեղծ—աշխարհագիր գիտնականին (Հ. Ղևոնդ Վ. Ալիշան) որին ամբողջ հայութիւնը պաշտում է և պարտական է պաշտել,—մենք կարծում ենք թէ դորա, այդ տողերը մուտ չէին գտնի «Մի բացատրութիւն» յօդուածում, կամ գէթ զգալի փոփոխութեան կենթարկվէին: Բայց Տաճկահայոց ներկայ արտասանութիւնն արդարացնելու ջանքը, երևի խափանած և կարելի չէ ասած այդ: Իսկ եթէ երկու կողման բնած ներկայ աշխարհագրական դրքին նայելու լինենք, հ. Տիրոյեանի կողմը մեծ առաւելութիւն հազիւ թէ կը մնայ «Հայաստանեայք» կոչման ի նըպաստ: Ո՞ւր է բնակվում այսօր տաճկահայոց մեծամասնութիւնը: Կ. Պօլիս, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Գաղատիա, Կեսարիա, Մարաշ, Թօքաթ, Զմիւռնիա, Կիլիկիա և այլն սոցա շրջակայք. ահա նոցա գլխաւոր բնակատեղիները, որոնցից ոչ մին էլ «Հայաստանի ուղղակի գաւառ» չէ կարելի համարել: Առէք դորա հակառակ այն տեղերը, որտեղ խմբված է ռուսահայոց անհամեմատ մեծ բազմութիւնը. Ղարաբաղը, Երևանեան նահանգը, Կարսի նահանգը, Գանձակի նահանգը, Արդուինի գաւառը և այլն և դուք կը համոզվէք թէ, այս վերջին կէտից էլ նկատելով, ո՛ր կողմն աւելի իրաւունք ունի «Հայաստանեայք» կոչման: Երկու կողման բռնած դիրքն այսպէս պարզելուց յետոյ, այժմ հարցնում ենք. ինչպէ՞ս էք կարծում. ո՞ր բաժնի վրա աւելի կը ներգործէր օտար ազդեցութիւնը: Ռուսահայո՞ց, որոնք մեծաւ մասամբ չեն անջատված իրանց հայրենի հողից և այդ հողի վրա, նախնեաց անմոռաց յիշատակների շուրջը նոքա մոտ են օտարի ազդեցութեան

*) A propos. հ. Տիրոյեան գտնում է, որ Մըխիթարեանք չէին կարող աղաւաղել բնիկ հնչումը, վասն զի Միաբանութիւնը իւր անդամոց անձամբ ընդունում է «ուղղակի Հայաստանի գաւառաց բնակիչներէն»: Մեր առաջ յառաջ բերած փաստը Տայոց գաւառի աշակերտաց մասին բաւական կասկած է ձգում արդէն այդ սկզբունքի վրա: Բայցի այդ մեզ քաջ յայտնի է, որ այսօր Ս. Ղազարի վանատանն և վարժարանն ընդունված հայ տղայոց մէջ, համեմատաբար մեծագոյն contingent կազմում են Տրապիզոնցիք: Միամիտ պէտք է լինել՝ կարծելու համար թէ հ. Տիրոյեան Տրապիզոնը «ուղղակի Հայաստանի գաւառ» է ընդունում...

Մարգանեց հանքի արտահանութիւնը դէպի Եւրոպա մեծ չափեր է ստացել: Այդ հանքը ստացվում է գլխաւորապէս Կվիրիլի մօտերքում և արտահանվում է Փօթիի վրայով, նոյն իսկ Փօթիի առևտրականների ձեռքով:»

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեր թղթակիցը գրում է մեզ: «Այստեղ սաստիկ ձիւն է եկել և սարսափելի ցրտեր են անում, այնպէս որ մի երկու շաբաթ սրանից առաջ երեք գիւղացիներ, գալով Նոր-Բայազէտ հարսանիքի պիտոյքներ գնելու նպատակով, ճանապարհին սառել և մեռել են: Ցորենի գինը մեզ մօտ բարձրացել է մինչև 20 րուբլի խալվարը: Սևանի ծովակը մասամբ քամու, իսկ մասամբ սառած լինելու պատճառով մեծ դժուարութիւն է ներկայացնում հացահատիկների տեղափոխութեանը:»

—

Պարսկաստանից «Новое Обозрѣніе» լրագրին գրում են, թէ այդտեղ չը տեսնված ցրտեր է անում և մեծ ձիւն է եկել երկրի այլ և այլ կողմերում: Սպահանի կողմերում, լրագրի թղթակցի ասելով, ձիւնը երեք արշին բարձրութեամբ է կանգնած:

—

Փետրվարի 18-ից մեզ գրում են հետևեալը ԲԱԹՈՒՄԻՑ այդտեղ տիրող եղանակի մասին: «Յունվարի առաջին օրերից մինչև օրս վատ եղանակը շարունակվում է մեզ մօտ: Անընդհատ անձրև է գալիս, և երբեմն էլ ձիւն: Այդքան ժամանակի մէջ հազիւ մի երկու օր պարզ արեգակ է երևացել: Քաղաքի շրջակայքը ամբողջովին ծածկված է ձիւնով: Ցուրտը անսովոր է տեղիս բնակիչների համար: Սև ծովը սաստիկ ալեկոծվում է. քաղաքային զբօսարանի կողմից ջուրը բաւական բարձրացած է և եթէ այսպէս շարունակվի, զբօսարանի վիճակը վտանգի մէջ է:»

—

Ստացանք Վիեննայի Մխիթարեաններից հրատարակվող «Բազմավէպ» եռամսեայ հանդիսի անցեալ 1886 թուի հոկտեմբերի, նոյեմբերի և դեկտեմբերի տետրակը: Այդ տետրակում, ի միջի այլոց կայ մեր դերասան Պետրոս Ադամեանի կենսագրութիւնը: Կայ տետրակի մէջ Էդմոնդ Աբուի (որ Մխիթարեանները գրում են Ապու) գեղեցիկ վէպի թարգմանութիւնը, նոյնպէս Մակսիմ դիւ-Կան ֆրանսիացու մի յօդուածի թարգմանութիւնը (սրա անունը Մխիթարեանները գրում են Տիւգան): Համարը, ինչպէս միշտ լի է տառագրական սխալներով: Եւ ինչպէս միշտ Մխիթարեան հայրերը իրանք իրանց հակասում են, հայոց տառադրութեան մէջ իրանց կատարեալ տգիտութիւնը ցոյց տալով: Օրինակ Ադամեան բառի մէջ հայոց դ տառը ֆրանսերէն d են թարգմանում և գրում են Adamian, իսկ նոյն տետրակում Du Camps անուան մէջ նոյն d. ֆրանսիական տառը՝ տ. հայոց տառով են թարգմանում և գրում են Տիւգան: Եւ իրանք այդ ուսումնական հայրերը չեն նկատում թէ իւրաքանչիւր քայլափոխում իրանք իրանց են հակասում, բայց մի և նոյն ժամանակ, չը նայելով իրանց տգիտութեանը, ուզում են հանդիսանալ ազգի ուսուցիչներ:

—

Թիֆլիսի փողոցներով ջրանցքի խողովակները անցկացնելու պատճառով մի քանի նեղ փողոցներում կառքերի, սայլերի և ձիաքարշ երկաթուղու վագոնների անցնելը մեծ դժուարութիւնների է հանդիպում: Օրինակի համար, Միքայէլեան նշանաւոր փողոցում շատ անգամ ձիաքարշի վագոնը ստիպվում է աւելի քան 20 րօպէ կանգ առնել: Այդպիսի մի դէպք պատահեց փետրվարի 21-ին, առաւօտը. փողոցի մի ծայրից եկող գիւղական մեծ սայլը, որ բեռնաւորված էր փայտով, ստիպեց կանգնեցնել ձիաքարշի վագոնը. մի քանի վագոններ միմեանց ետևից գալով ստիպվեցան կանգնել. ձիաքարշով գնացողները երկար սպասելուց յետոյ, ստիպված էին իջնել վագոնից և ոտով գնալ, թէև փող էին վճարել: Իսկ միւս կողմում, չը նայած բազմաթիւ խմբված մարդոց աղաղակներին և օգնութեանը, փայտի սայլը տեղից անկարելի էր շարժել, սարսափելի ցեխի պատճառով: Ոստիկանները մեղադրում են սայլապանին, թէ նա ինչպէս համարձակվեցաւ այդտեղով անցնելու, մոռանալով որ մերձակայ փողոցների անցքերը փակված են: Մի զարմանալի տեսարան էր այդ: Սայլապանը յուսահատվել է. ոստիկանները դայրանում են, որ անշարժ սայլը արգելում է երթևեկութեանը. ամբոխը ահագին աղմուկ է բարձրացրել: Եւ ահա, ինքնակոչ օգնողները, փոխանակ սայլը ճանապարհ գցելու, շրջեցին սայլը, անիւը կոտրվեցաւ, և եզներից մէկը հազիւ ազատվեցաւ խեղդամահ լինելուց: Այդ բոլորը տևեց մօտ կէս ժամ, և ձիաքարշի երթևեկութիւնը այնքան ժամանակ դադարեց: Միթէ չէր կարելի, որ ջրանցքի խողովակները անցկացնելու միջոցին այդ տեղերում ոստիկաններ կանգնէին, և ցոյց տային գիւղացիներին թէ՝ որտեղով կարելի է անցկացնել իրանց ծանրաշարժ սայլերը:

—

ԿԱԽԻՑ մեզ գրում են փետրվարի 18-ից: «Անցեալ օրը, մի թիւրք խանութպան ատրճանակ ծախելու ժամանակ, անզգուշութեամբ կրակում է ատրճանակը. գնդակը անցնում է առնող թուրքի ձախ կողքից: Վիրաւորվածը մի քանի օրից յետոյ մեռաւ»:

—

Մեզ գրում են ԿԱԽԻՑ, որ այնտեղի հայ հասարակութիւնը խնդրագրով դիմել է Նուխու հոգևոր կառավարութեանը՝ խնդրելով մի արժանաւոր նոր քահանայ:

—

«Кавказское Обозрѣніе» լսել է, որ Անդրկովկասեան երկաթուղուն արգելվեցաւ ցորեն դուրս տանել դէպի արտասահման: Հաղորդելով այդ լուրը, լրագիրը չէ երաշխաւորում նրա ճշդութեանը»:

—

ԴՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են. «փետրվարի 12-ին, եկեղեցում, պատարագից յետոյ կատարվեցաւ Վարդանանց տօնի հանդէսը»:

—

Մեզ գրում են ԴՈՒԲԱՅԻՑ. «Օրերումս մի ջահել թուրք աղջիկ, լամպան վառելիս, անզգուշութեամբ իր վրա է թափում նաւթը, վառվում է և սկսում է այրվել: Աղջկայ աղաղակները լսելով օգնութեան է հասնում մայրը, բայց նա չփոթվելով, իր վրա էլ է թափում նաւթը, և այդպիսով երկուսն էլ սկսում են այրվել: Երկուսն էլ վտանգաւոր կերպով հիւանդ են»:

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻ գիւղատնտեսական ընկերութեան մէջ նորերումս կարդացվեցաւ մի զեկուցում Անդրկովկասեան բամբակագործութեան մասին: Զեկուցանողը, որ մասնագէտ է այդ գործի մէջ, ուսումնասիրել է երկու տարի Ամերիկայի բամբակագործութիւնը և ապա ծանօթացել է մեր երկրի պայմանների հետ: Անդրկովկասի բամբակագործութեան մասին, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքների լրագիրները, նա հետևեալ մտքերը յայտնեց. Անդրկովկասը կլիմայական տեսակէտից շատ նպաստաւոր է բամբակի մշակութեան համար, և այդ կողմից պակաս չէ Ամերիկայից. ձմեռվայ տեղութիւնը աւելի երկար չէ, քան Ամերիկայում. նպաստաւոր են նոյնպէս հողի պայմանները: Տնտեսական հանգամանքները մեզ մօտ աւելի նպաստաւոր են, քան Ամերիկայում, որովհետև այնտեղ մշակների վարձը երկու անգամ թանգ է, քան մեզ մօտ: Ամերիկայի բամբակագործութեան առաւելութիւնը մշակութեան եղանակի և հաղորդակցութեան լաւ ճանապարհների մէջն է: Զեկուցանողը իր հետազօտութիւնների հիման վրա այն եզրակացութեանն է գալիս, որ Կովկասում բամբակի մշակութիւնը կարող է և պէտք է տարածվի և զարգանայ:

—

Ուրբաթ երեկոյեան հասաւ ԹԻՖԼԻՍ Անդրկովկասեան երկաթուղով երևելի ռուս պիանիստուհին՝ տիկին Եսիպօվա, որ և տալու է այսօր, երեքշաբթի օր, իր առաջին կոնցէրտը մեր քաղաքային թատրոնում:

—

Կովկասեան սարերի գլխաւոր շղթայի վրա եկած մեծ ձիւնի պատճառով Ռուսաստանի փօստը սկսել է մի մի անգամ ուշանալ և օրեր են պատահում, երբ ռուսաց փօստը ամենևին չէ ստացվում Թիֆլիսում:

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են. «Ամսիս 12-ին այստեղ կատարվեցաւ Վարդանանց տօնի հանդէսը արժանաւոր կերպով. հոգեհանգստից յետոյ սկսվեցաւ հանդէսը, իսկ հանդիսից յետոյ ուշադրութեան առնվեցան աշակերտուհիների ձեռագործները: Չը նայելով հանդիսականների քչութեանը, այնու ամենայնիւ 70—80 րուբլու ձեռագործ ծախվեցաւ»:

—

Ամսիս 22-ին Ներսիսեան դպրոցի դահլիճում կատարվեցաւ Թիֆլիսի Վանքի մայր-եկեղեցու երեցփոխի ընտրութիւնը: Հին երեցփոխ, պ. Սալամբէգեան, հրաժարվեց նորից ընդունել երեցփոխի պաշտօնը: Նոր երեցփոխ ընտրվեցաւ պ. Բուղդանեան:

—

ՎՈՐՕՆԵԺԻՑ հեռագրում են Պետերբուրգի լրագիրներին, որ փետրվարի 14-ին մեռաւ այնտեղի նահանգական դատարանի նախագահի օգնական Տիգրան Տէր-Ղուկասեան:

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ եկած լուրերից երևում է, որ այսօր, փետրվարի 24-ին, մինիստրական մասնաժողովի մէջ վերջնական կերպով պէտք է քննըվի Բագու-Բաթումեան նաւթանցքի շինութեան հարցը:

—

Թիֆլիսի նահանգական վարչութեան պաշտօնական տեղեկութիւններից երևում է, որ 1887 թուի յունվար ամսի ընթացքում Թիֆլիսում մեռել են 280 հոգի: Ամենից շատ մեռել են շնչառութեան գործարանների վնասվելուց. իսկ զանազան տարափոխիկ հիւանդութիւններից մեռել են 25 հոգի: Մեռնողների ամենամեծ տոկոսը, այն է 50%, ընկնում է մանկական հասակի վրա:

—

«Каспій» լրագիրը լսել է, որ Բագուի ռէալական դպրոցի տեսուչ պ. Բարսօվ մտադիր է հրատարակել Բագուի մէջ մի մանկավարժական ամսագիր:

—

Երէկ, փետրվարի 23-ին, Թիֆլիսում տօնվեցաւ իշխան Անդրօնիկօվի դատաստանական պաշտօնավարութեան յիսնամեակը:

—

ներքև, թէ տաճկահայոց, որոնց գլխաւոր մասը և մանաւանդ, որ նուազ կարևոր չէ, նոցա գրագէտ դասը—դեռ ևս հարիւրաւոր և հազարաւոր փարսախներով հեռու են թափառում իրանց հայրենի երկրից…

Ցարդ՝ մեր ասածներից ընթերցողը համոզվեցաւ, որ հ. Տիրոյեանի այն ենթադրութիւնը թէ հայոց մեծամասնութիւնը՝ նոյն իսկ ի նախնեաց անտի ունէր այն արտասանութիւնը, որ գլխովին հակառակ է մեր թարգմանչաց, մեր լեզուի կարգաւորողների աւանդած կանոններին, առ նուազն՝ հաւաստելի մի խորութիւն չէ նոյն իսկ հ. Տիրոյեանի գուշակութեամբ: Ուրեմն ինչ է պատճառն այդ տարօրինակ հնչման և գրութեան: Ահա այն հարցը, որ մեզ պիտի առաջարկէ բնականաբար, մեր ընթերցողներից իւրաքանչիւրը: Այդ իրաւացի հարցը պարզաբանելու համար պէտք է նախ և առաջ այս հիմը դնել, որ եթէ հաւանական չէ, չասենք դեռ այլապէս, թէ այդ հնչումն և գրութիւնն ի նախնեաց ունեն իրանց սկիզբը, ուրեմն հետևաբար պատճառները հարկ կը լինի որոնել այն շարժառիթների մէջ, որոնք այնքան մեծ և տիրող դեր են խաղում թէ աւանդական և թէ գրական լեզուի մէջ, այսինքն օտարազդեցութիւնը և սորա հետևանքները: Եւ ահա այդ հիման վրա յենված, մենք ստորև կը ջանանք պարզել այդ օտար ազդեցութեան այն աստիճանները, որոնք կարող էին մուտ գտնել և իրաք էլ մուտ են գտած «Հայկական տառերի հնչման և գրութեան մէջ» ի տաճկահայս: Այս էլ աւելորդ չենք համարում աւելացնել սկզբից, որ թէպէտ մենք—քննելով յիշեալ խնդիրը, պարզ «կարծիքների» և «ենթադրութեանց» ազատ շրջապատի մէջ չենք գործի, սակայն չենք ևս յաւակնի ասելու թէ. ահա միակ պատճառը: Այդ կարող են վճռել ընթերցող բանասէրները միայն:

Ե.

Կենդանի լեզուներից իւրաքանչիւրը կրած է մեծ յեղափոխութիւն օտար լեզուների ազդեցութեան տակ: Բայց «չը կայ, ասում է հ. Այտընեան, որչափ գիտենք, ծանօթ լեզուաց մէջ, լեզու մը՝ որ այնչափ օտարութեանց անձնատուր, այնչափ կերպարանափոխ եղած, վերջապէս այնչափ ինքզինքն ուրացած ըլլայ, ինչպէս մեր վերջին դարերուն հայերէնը»: Եւ խորին հմտութիւն ունենալ հարկաւոր չէ, գիտելու համար, թէ ո՛ր օտար լեզուն է այդ ահագին յեղափոխութեան ամենամեծ լըծակը, տաճկահայոց աշխարհաբար լեզուի նկատմամբ: Այդ լեզուն տաճկերէնն է: Թէ տաճկերէնը ինչ խոր արմատներ է ձգած Տաճկաստանի հայոց թէ ժողովրդական բարբառի և թէ գրաւոր լեզուի մէջ, այդ նրանից կարելի է հասկանալ, որ նոյն իսկ հ. Այտընեան՝ աշխարհաբարի այդ անվկանդ պաշտպանը, որ մեծ ջանքեր է գործ դընում նորա յարգը բարձրացնելու և կանոնաւոր ընթացքի մէջ դնելու համար և իր քննական քերականութեան մէջ, մի քանի տեղ յայտնի աշխատում է՝ աշխարհաբարը տաճկերէնի հզօր ազդեցութեան ներքևից խլել, նոյն իսկ նա, կրկընում ենք, ասում է. «Գոնէ հին ռամիօրէնն այլ և այլ դրացի ազգաց ազդեցութեան ներքև գոյնզգոյն գործուածքի մը կը նմանէր, իսկ ժամանակակից գռեհիկ լեզուն (տաճկահայոց) թաթար կամ թիւրք (նորերս տաճիկ բսուած) լեզուին բոլորովին անձնատուր եղած կերպարանք ունի»: Եւ ապա շարունակելով քննել լեզուի մէջ մնացած օտարութիւնները, յարում է. «Ստորին դարերու կէսէն աստին, ինչպէս քաղաքական կամ կրօնական յարաբերութիւնները կը պահանջէին, ըստ մասին արևմտեան (յոյն, լատին և փռանկ) և անհամեմատ աւելի արևելեան (ի սկզբան պարսիկ և արաբ, յետոյ թաթար) տարրը զօրացած է, ոչ լոկ բառերու փոխառութեամբ, այլ և նշանակութեանց և քերականական օրինաց այլայլութեամբ: *)» (Քնն. Քերականութիւն. Բ. 335)

Իսկ մենք, քննելով այստեղ թիւրքերէնի ազդեցութիւնը տաճկահայոց աշխարհաբարի վրա, մտադիր չենք իւր բոլոր ընդարձակութեամբ պարզել այդ խնդիրը. դա շատ հեռու կը տանէր մեզ և մեր բուն նպատակից կը շեղեցնէր: Մենք կը պարզենք միայն այն այլայլութիւնները, որ հայկական տառերի հնչումը կրած է տաճկերէնի ազդեցութեան տակ:

Ընթերցող, եթէ դուք պատահմամբ գնաք Գաղատիա (Անգորա) և Կեսարիա (Քայսէրի) և առիթ ունենաք խօսել այդտեղի հայ բնակիչների հետ, այսինքն մի նշանաւոր մասի հետ այն «մեծամասնութեան,» որ հ. Տիրոյեանի վկայութեամբ ի նախնեաց անտի ունէր իւր ներկայ արտասանութիւնը, ձեզ հետ կը խօսեն հետևեալ կերպիւ. ջէր ջայները չատ են մեսսեր: Եւ եթէ ձեզ չը յայտնեն թէ նոքա ուզում են ասել «Ձեր ձայները շատ են մեծցեր», հազիւ թէ դուք կարողանաք հասկանալ թէ նոքա ինչ են խօսում: Ըստ այսմ այդ գաւառներում և մի քանի մերձակայ տեղերում ոչ թէ ձ, ց և ծ հնչումներն միմեանց մէջ յեղված են միւս տաճկահայ գաւառներում եղածի նման, այլ դոցա զօրութիւնն իսպառ կորած է: Ի՞նչ է այդ այլանդակ աղաւաղման պատճառը:—Տաճկերէնը: Վասն զի տաճկաց լեզուն բնաւ չունի ոչ Ծ, ոչ Ց և ոչ Ձ: Տաճիկները և նոցա հետևողութեամբ երբեմն էլ մեր հայերը՝ գրութեան մէջ այդ 3 տառերի հնչումը փոխանակած են Ջ հնչումով: Այսպէս, փոխանակ ցանկալ գրելու, գրում են ջանկալ. Ցէզար—Ջէզար, Ցէտինէ—Ջէթինէ և այլն: Հետևաբար այն ժողովուրդը որ ամենայն կերպիւ ենթարկված է տաճկական լեզուի ազդեցութեան, որ մինչև իսկ ընտանեկան շրջանում, դրացի երեխայի հետ խօսում է թիւրքերէն,—ինչպէս կարող էր պահել անարատ՝ իւր նախնի հնչումները, որոնք բոլորովին գոյութիւն չունեն իւր ներկայումս բացարձակապէս խօսած և միակ ընտանի լեզուի մէջ: Դորա հակառակ եթէ քննելու լինենք, նոյն իսկ Կ. Պօլսում տաճկագէտ հայերի մեծագոյն մասը Գաղատիացի կամ Կեսարիացի է: Բայց այս և սորա նման մի քանի աղաւաղումներ, մասնաւոր կերպարանք ունեն, ուստի այդպիսիների վրա մենք երկար կանգ չենք առնի և խօսենք այնպիսիների մասին, որոնք ընդհանուր տաճկահայոց մէջ մուտք և հաստատուն ընդունելութիւն են գտած:

(Կը շարունակվի)

*) Առոգանութիւնը և ուղղագրութիւնը (և տառադարձութիւն) ևս կազմում են մասն քերականական օրինաց: Ուրեմն ինչո՞ւ է մեղադրում հ. Տիրոյեան «Մշակի» պ. խմբագրին թէ սա ինքնուրոյն կերպով—իր «գաղափարով» Մոնգալթուրք լեզուի ազդեցութեան հետ կապել էր տառերի հնչման և գրութեան (Առոգանութիւն և Տառադարձութիւն) այլայլութիւնը՝ երբ նոյն իսկ հ. Այտընեան իւր քննութիւններով հաստատում է այդ:

Պետերբուրգի լրագիրները հաղորդում են, որ Պետերբուրգի պարսից դեսպան Միրզա-Աստուր խանը, որը այժմ գտնվում է Թէհրանում, նշանակված է Արդաբիլի նահանգի և Ղարադաղի նահանգապետ:

—

Վրաց «Իվերիա» լրագիրը հաղորդում է, որ պատրաստութիւն է տեսնվում շուտով հրատարակելու մի մանկավարժական մանկական ամսագիր, վրացերէն լեզուով:

—

Լսում ենք, որ Հին-Նախիջևանի մօտ գտնվող Ս. գիւղի քահանան, որը մեղադրվում է գրամանենգութեան մէջ, ձերբակալված է և արդէն բերված է Թիֆլիս:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցի աշակերտների մէջ տարածված են զանազան տեսակ հիւանդութիւններ՝ դպրոցի շէնքութեան հակաառողջական պայմանների պատճառով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Ուշադրութեամբ հետևելով այն բոլոր տեղեկութիւններին, որոնք գալիս են Պարսկաստանից, և որոնք վերաբերում են պարսկահայերի մտաւոր և տնտեսական դրութեանը,—դժուար չէ գալ այն եզրակացութեան, որ պարսկահայը իր այժմեան դրութեամբ ոչ թէ միայն հեռու է առաջադիմութեան ուղիղ ճանապարհից, այլ և նա ենթակայ է զանազան վտանգների, որոնք կարող են անհետացնել թէ նրա լեզուն, թէ նրա եկեղեցին և թէ նրա գոյութիւնը: Մենք չենք էլ խօսում այն հայերի մասին, որոնք ցրված են Պարսկաստանի խորքերում, և որոնք իրանց ոտների տակ գոյութեան շատ անհաստատ հող ունեն,—բայց նոյն իսկ Ատրպատականի հայերը, որոնք ապրում են աւելի խմբված կերպով, որոնք ունեն իրանց ոտների տակ հայրենի պատմական հող,—շատ էլ աւելի լաւ դրութեան մէջ չեն:

Ատրպատականի հայերը գաղթականներ չեն. նրանք ապրում են իրանց նախնիքների ծննդավայրի վրա, նրանք տնտեսական աւելի բնական համգամանքների մէջ են դրված, եթէ չը հաշւենք այն ծանրութիւնները, որոնք առաջ են գալիս երկրի վարչական վատ կազմակերպութիւնից և այն մտաւոր մեռելութիւնից, որի մէջ խորասուզված է Ատրպատականի աւելի քան 20 հազար հոգուց բաղկացած հայ ժողովուրդը: Ամբողջ Ատրպատականում հայերը ունեն ընդամենը հինգ թէ վեց դպրոց. ինչ կարող են անել այդ հինգ, վեց դպրոցները 20 հազար ժողովրդի համար, որ տարածված է աւելի քան 120 փոքրիկ քաղաքներում և գիւղերում: Եկեղեցական գործերը խառնակ դրութեան մէջ են, շատ տեղ եկեղեցի չը կայ, եղածներն էլ ամենաողորմելի դրութեան մէջ են: Ժողովուրդը զուրկ է պարտաճանաչ հոգևորականներից, նա ընկղմված է խորին տգիտութեան մէջ, և զարմանալի չէ, որ այդպիսի համգամանքներում, բողոքական և կաթօլիկ միսիօնարները Ատրպատականի հայերի մէջ մեծ աջողութիւն են գտնում իրանց կրօնական պրօպագանդայով: Ամբողջ 20 հազար հայերը ունեն հինգ դպրոց, իսկ բողոքական միսիօնարները արդէն հիմնել են 15 երկսեռ դպրոցներ, որոնք իրանց գրքով և կազմակերպութեամբ գրաւիչ կերպարանք ունեն տնտեսապէս և հոգեպէս մաշված հայ ժողովրդի աչքում:

Այդպիսի դրութեան մէջ շարունակել մնալ՝ ի հարկէ, չէ կարելի, և այդ պատճառով չէ կարելի ուշադրութիւն չը դարձնել այն ձայների վրա, որ տալիս է Թավրիզի հայոց առաջնորդարանը՝ Թավրիզի հայ երիտասարդութեան հետ միասին՝ զէթ մասամբ նպաստելու Ատրպատականի հայ ժողովրդի մտաւոր վերածնութեանը: Ներկայ համգամանքներում, ի հարկէ, ամենագլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնվում է դպրոցը հիմնելու և եկեղեցական գործերը բարեկարգելու վրա: Այդ նպատակին օգտաւէտ կերպով ծառայելու համար՝ անհրաժեշտ է իրագործել վաղուց յարուցված այն խնդիրը՝ թէ պէտք է հիմնել մի կ ե ն տ ր օ ն ա կ ա ն վ ա ր ժ ա պ ե տ ա ն ո ց Ատրպատական նահանգի համար: Միթէ 20 հազար ժողովրդին հարկաւոր չէ մի վարժապետանոց, որ կարողանար հէնց ժողովրդի միջից դուրս եկած երիտասարդներից պատրաստել նոյն ժողովրդի համար ընդունակ և հմուտ ուսուցիչներ ու հոգևորականներ: Հինգ, վեց ծխական դպրոցով ոչինչ չէ կարելի անել, իսկ սեփական վարժապետանոց ունենալու խնդիրը աւելի հեշտ է իրագործել պարսկահայերի համար, քան թէ հարկաւոր վարժապետները բերել տալ ուրիշ տեղերից, մանաւանդ որ Ատրպատականի վարժապետանոցը մի կենտրօն կը լինի, որը կը ծառայի մի և նոյն ժամանակ Ատրպատականի ուսումնասիրութեան կարևոր գործին: Նոյն իսկ երկրի ժողովրդի կեանքի այդ ուսումնասիրութեան գործի համար անհրաժեշտ է ունենալ և տեղական գրականական գործունէութիւն, պարսից հայերի շահերին նուիրված մի պարբերական հրատարակութիւն: Մի ամսագրի հիմնելը՝ Թավրիզում, կամ այդ երկրի մի ուրիշ տեղում, մեծ ծառայութիւն կարող է անել տեղական ազգաբնակութեանը: Այդ պատճառով չէ կարելի ուրախութեամբ չը ողջունել Թավրիզից հաղորդած այն լուրը, որ իբր թէ այնտեղի հայոց առաջնորդը մտադիր է հիմնել Թավրիզում մի տ պ ա ր ա ն:

Պարսկաստանի հայերը պէտք է հասկանան, վերջապէս, որ ժամանակ է արդէն սկսել մտածել և հոգալ իրանց մտաւոր և բարոյական զարգացման մասին, պէտք է, վերջապէս, ձեռնամուխ լինել հիմնական գործունէութեանը՝ դրական և զօրեղ ուղղութեամբ: Այժմ ամենայարմար միջոցն է՝ Ատրպատականի կ ե ն տ ր օ ն ա կ ա ն վ ա ր ժ ա ր ա ն հիմնարկելու, որի ղեկավարները կարող են ունենալ և մի օրգան՝ տեղական խնդիրների ուսումնասիրութեան համար:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՌԷՅԽՍՏԱԳԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

—

Փետրվարի 19-ին բացվեցաւ գերմանական նոր ռէյխստագը: Վերջին ամիսների քաղաքական դրութեան ամենախճճուած խնդիրը պարզվելու մօտ է: Բիսմարկ յաղթութեան կատարեալ համոզմունք ունի: Կառավարութիւնը աւելորդ համարեց սպասել մինչև կրկնաքուէարկութիւնների վերջանալը, և ժողովը բացվեցաւ, առանց իմանալու թէ ինչ հետևանք կունենան կրկնաքուէարկութիւնները: Դա մի այնպիսի քայլ է, որի դէմ չէին կարող չը բողոքել ընդդիմադրականները. բայց Բիսմարկ չէ ուզում լսել, և փոխանակ բաւականութիւն տալու այդ միանգամայն արդարացի նկատողութեանը, նա շտապում է կարդալ գահական ճառը, որը հրաւիրում է ռէյխստագին հաստատել զինուորական օրէնսգիծը, որը մերժվեցաւ առաջվայ ռէյխստագի կողմից, որովհետև թէ Բիսմարկի, թէ իր բոլոր կուսակիցների խորին համոզմամբ զինուորական օրէնսգծի հաստատելն է միայն խաղաղութեան հաստատ գրաւականը. Գերմանիայի զօրքերի թիւի աւելացնելն է միայն եւրօպական խաղաղութեան պահապան հրեշտակը.... Բայց, տարաբաղդաբար, իրողութիւնները բոլորովին հակառակն են ապացուցանում: Ընտրութիւնների մէջ Բիսմարկի տարած յաղթութիւնը կատարեալ յուզմունք գցեց թէ քաղաքական շրջաններում, թէ Ֆրանսիայում, թէ Բօլգարիայի գործերում, և թէ բօրսայի մէջ: Ֆրանսիան, վերջապէս, համոզվում է, որ ամենավտանգաւոր րօպէն մօտեցել է: Բօրսայի վրա տիրապետում է յուզմունք: Փետրվարի 20-ի հեռագիրը հաղորդեց մի անսպասելի լուր Պետերբուրգի մասին.—մուրհակների կուրսը ընկաւ և ոսկին արժէ 9 ր. 20 կօպէկ: Բալկանեան գործերը աւելի խճճվեցան: Նոյն իսկ Գերմանիայում տիրապետում է լարված դրութիւն: Իշխան Բիսմարկ շուտով դուցէ ձեռք կը բերի մի այնպիսի ոյժ, որով կը տիրապետի ամբողջ Եւրօպայի վրա. և Բիսմարկի տիրապետութիւնը մի անտանելի լուծ կը լինի Եւրօպայի համար թէ ներքին և թէ արտաքին քաղաքականութեան հարցերում: Հէնց այդպիսի մի ոյժ ձեռք բերելու համար էր, որ Բիսմարկ գործ դրեց ամեն տեսակ ներելի և աններելի միջոցներ.—մինչև անգամ մտադրվեցաւ փոխել մայիսեան օրէնքները, և նոյն իսկ հաւանութիւն է տալիս եզուիտների վերադարձին.... Այդպիսով, ոչ միայն շուտով խաղաղութեան և քաղաքական խնդիրները աւելի կը լարվին, այլ և Հռօմի Լէօն պապը կը շտապի վարձատրութիւն պահանջել Բիսմարկից՝ իր օգնութեան փոխարէն: Պապին վարձատրելը էժան չի նստի Բիսմարկին.... Այդտեղ արդէն Իտալիան չէ կարող շարունակել լռել.... Այդպիսով գործերը աւելի խճճվում են, և կրկնում ենք, Բիսմարկի տիրապետութիւնը մի անտանելի լուծ կը լինի Եւրօպայի համար,—և ահա փետրվարի 19-ին գումարվող ռէյխստագը համդիսաւոր կերպով պատրաստվում է հաստատել և սրբագործել Բիսմարկի տիրապետութիւնը....

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Աւստրո-Ունգարիան շարունակում է եռանդուն կերպով զինուորվել:

—Հռօմի պապը շտապել է շնորհաւորել, ինչպէս հեռագրում են Բերլինից, իշխան Բիսմարկին, որ ռէյխստագի ընտրութիւնները նրա համար աջող վախճան ունեցան:

—Բերլինի լրագիրները հաղորդում են, որ Ֆրանսիայի սօցիալիստները շնորհակալութիւն յայտնեցին գերմանական սօցիալիստների կուսակցութեանը, որ նա դիմադրում է Բիսմարկի պատերազմական ձգտումներին. նոքա խոստանում են կատարել իրանց միջազգային պարտաւորութիւնները և դիմադրել Ֆրանսիական կառավարութեան նոյն ձգտումներին:

—Գերմանական «ազատ մտածողների» կուսակցութեան օրգանները արդէն յայտնեցին իրանց կարծիքը ռէյխստագի նոր ընտրութիւնների առիթով. «Եթէ Բիսմարկ կամենում էր ռէյխստագի մէջ մեծամասնութիւն ունենալ, ասում են նոքա, ուրեմն նա արդէն աջողութիւն է գտել: Բիսմարկի ցանկութիւնը սրանից յետոյ օրէնք կը լինի ռէյխստագի համար. Բիսմարկ սրանից յետոյ առանց մեծ դժուարութիւնների կարող է իրագործել իր ի դ է ա լ ն ե ր ը»: Ինչպէս յայտնի է այդ ի դ է ա լ ն ե ր ի մէջ մտնում են խմիչքների և ծխախոտի մենավաճառութեան հարցերը, նոյնպէս և զանազան օրէնսգծեր պետական սօցիալիզմի վերաբերութեամբ:

—Եւրօպական մի քանի լրագիրներ կապ են գտնում այն բանի մէջ, որ հէնց այն միջոցին, երբ իշխան Բիսմարկ յաղթեց ռէյխստագի ընտրութիւնների մէջ, նոյն միջոցին Բօլգարիայում գործերը միանգամից խճճվեցան:

—Միջին-Ասիայում գործերը նորից վտանգաւոր կերպարանք են առնում:

—Գերմանական ազատամիտ լրագիրները հաղորդում են, որ իշխան Բիսմարկ վրդովվել է, որ Էլզաս-Լօտարինգիան այնքան յանդուգն եղաւ ընտրութիւնների ժամանակ, ընտրելով կառավարութեան երդուեալ հակառակորդներին: Բիսմարկ վճռեց բացառիկ խիստ միջոցներ ձեռք առնել Էլզաս-Լօտարինգիայի դէմ:

—Բերլինում համոզված են, որ Իտալիան կը մնայ աւստրո-գերմանական դաշնակցութեան:

—Նիցցայից հաղորդում են հետևեալը այնտեղ պատահած երկրաշարժի մասին: Առաջին մեծ հարուածին յաջորդեց երկրորդը, հէնց այն ժամանակ, երբ աւերակների տակից դուրս էին բերում սպանվածներին: Այդ ժամանակ բոլոր ազգաբնակութիւնը դուրս եկաւ տներից: Իշխանութեան կարգադրութեամբ բացօթեայ տեղերում վրաններ շինվեցան բնակութեան համար: Շատերը գիշերեցին կառքերի մէջ: 15 հազար օտարականներ դուրս գնացին և մեծ մասամբ ուղևորվեցան երկաթուղիներով Փարիզ: Շատ կողմերից տեղեկութիւններ են ստացվում, որ երկրաշարժը մեծ վնասներ է տուել:

—Փարիզում փետրվարի 12-ին, կայացաւ Լուի Բլանի արձանի համդիսաւոր բացումը:

—Յունաստանում զգալի եղան երկրաշարժի նոր հարուածներ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լրագիրները և լրագրական թղթակցութիւնները, ինչպէս երևում է շատ էլ հաճելի չեն պարսից կառավարութեան համար: Այժմ Թէհրանի փօստատունը մի նոր սովորութիւն է արել. եթէ փօստատունը բերվում է մի որ և իցէ ծրար, որը ուղղած է օտար երկրի մի որ և իցէ խմբագրութեան անունով,—իսկոյն փօստի կառավարիչները այդ ծրարը բաց են անում, կարդում նամակը, և եթէ որ և իցէ ա ն հ ա ճ ո յ բան են գտնում, նամակը պատռում և դէն են գցում: Նորերումս էլ վերջնական զաղարումից հազիւ ազատվեցաւ Պարսկաստանի միակ «Echo de Perse» կիսապաշտօնական լրագիրը, որը յանդգնել էր հ ա մ ա կ ր ո ւ թ ե ա մ բ չը վերաբերվել դէպի Թէհրանի Թիւրքայ դեսպանի այս կամ այն արարքը:

* * *

Օդէսայի բակտերիօլօգիական կայարանը բերվում են հիւանդներ և Թիւրքիայից: Նորերումս, ինչպէս հաղորդում են Օդէսայի լրագիրները, այնտեղ բերվեցաւ Պօլսից Յովհաննէս անունով մէկ 11 տարեկան երեխայ, որին կծել էր կատաղած շունը, այս տարվայ յունվարի 20-ին: Կատաղած շնից կծված մի ուրիշին, օրերումս բժիշկ Բարդախեան Օդէսայի վրայով տարաւ Փարիզ, Պաստեօրի մօտ:

* * *

Բերլինում, վերջին վիճակագրութեան համեմատ, կայ 1,315,287 բնակիչ: Կանայք աւելի են տղամարդիկներից 51,531 հոգով:

* * *

Լիօնում, փետրվարի 9-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, տեղական դատարանի շէնքութեան վրա ռումբ արձակեցին, որից թէ շէնքութիւնը վնասվեցաւ և թէ շատերը վտանգաւոր կերպով վիրաւորվեցան: Ռումբ գցողները չեն գտնվում:

* * *

Փարիզի շքեղ բուլվարներից մէկի վրա զբօսնում էր մի լաւ հագնված պարոն, ձեռքերի վրա բռնած մի երեխայ, որը ըստ երևոյթին հիւանդ էր: Կանգնելով մի գեղեցիկ տան առաջ, պարոնը երեխային դրեց սանդուղքների վրա, և կոպտութեամբ ասաց նրան. «Ինքդ բարձրացիր վերև, ես քեզ տանելու միտք չունեմ:» Երեխան սկսեց աղաչել նրան, որ խղճայ իր վրա, որովհետև ինքը անկարող է մանգալ: Ներկայ եղողները դժգոհութիւն յայտնեցին պարոնին այսպիսի խիստ վարմունքի համար, բայց խստասիրտ հայրը՝ աւելի զայրացած՝ ամենդ կերպով խփեց երեխայի գլխին: Այդ բանը աւելի գրգռեց ներկայ եղողներին:

—Այս ձեր որդին է, հարցրեց ներկայ եղողներից մէկը:

—Այդ ինչ ձեր գործն է, ասեց խստասիրտ հայրը:

—«Այո, նա իմ հայրն է, ասեց խեղճ երեխան, նա սպանեց մօրս, նա ուզում է սպանել և ինձ:» Այդ խօսքերի վրա հայրը ուզեց խփել որդուն, բայց ներկայ եղողներից մէկը բռնեց նրա ձեռքից և ասեց բարկացած կերպով՝ «եթէ հանգիստ չէք մնայ, ես կը կանչեմ ոստիկանին:»

Կատաղած այդ խօսքերի վրա, հայրը սկսեց ոռնալ մի բան:

—«Զգուշացէք, նա ձեզ դանակով կը խփի», գոչեց երեխան: Ամբոխը սարսափած սկսեց յետ քաշվել: Մի քանիսները կանչում էին ոստիկաններին:

—Եթէ ինձ պէտք է ձերբակալեն, ասեց կատաղած հայրը, ուրեմն թող մի պատճառ լինի,—ասելով այդ խօսքերը, նա խրեց երեխայի կրծքի մէջ դանակը: Երեխան հազիւ կարողացաւ արտասանել՝ «նա ինձ սպանեց:» Ներկայ եղողները յարձակվեցան չարագործի վրա, և պատրաստ էին նրան պատառոտել. բայց հէնց այդ րօպէին նա վերցրեց գլխարկը, առաւ ձեռքերի վրա երեխային, և ասեց. «Պարոններ, դա մի խաղալիք է, տիկին է, և եթէ դուք կը վարձատրէք ինձ իմ ֆօկուսի, իմ աչքակապութեան համար, այն ժամանակ ես ձեզանից շատ գոհ կը լինեմ:»

Ընդհանուր զարմանքը տիրեց: Ամենքն էլ շտապեցին վարձատրել ձեռնածուին, և նա բաւական փող հաւաքելով, հեռացաւ:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 փետրվարի: «Journal de St. Pétersbourg» նախօրօք վճիռ չը տալով բօլգարական այժմեան շարժումների համար, ասում է, որ այդ շարժումները անսպասելի չէին, և որ ամեն բան ստիպում է ենթադրել, որ դժգոհութիւնը այսպէս թէ այնպէս կարտայայտվի: Լրագիրը ցանկութիւն է յայտնում, որ բօլգարացիք չը ճաշակեն ներքին պատերազմների սարսափները, և որ Բօլգարիայում, մի տարի ու կիսվայ անիշխանութիւնից յետոյ, կարելի լինէր վերականգնել իրերի օրինաւոր դրութիւնը՝ առանց մեծամեծ զոհերի: Դրանից յետոյ խօսելով՝ հեռու արևելքից եկած վերջին հեռագիրների մասին, լրագիրը նըկատում է, որ այն լուրերը, որոնք հաղորդում են իբր թէ Չինաստանը կենտրօնացնում է իր զօրքերը չինական Թուրքեստանում և աւղանական էմիրը պատերազմական պատրաստութիւններ է տեսնում, նպատակ ունեն յուզմունք պատճառել ռուսաց ֆօնդերի տէրերին: Ռուսաստանի յարաբերութիւնը դէպի Չինաստանը այնպէս է, որ չէ կարելի հաւատալ առաջին լուրին. իսկ ինչ վերաբերում է էմիրին, պէտք է ասել, որ նրա պատերազմական պատրաստութիւնները աւելի շուտ կարող են անհանգստացնել Հնդկաստանի անգլիական իշխանութեանը, քան թէ Միջին-Ասիայի ռուսաց գլխաւոր վարչութեանը, որը բոլորովին մտադրութիւն չունի յարձակվելու Աբդուռախմանխանի երկրների վրա:

ՊԵՇՏ, 20 փետրվարի: Ունգարական պատգամաւորների ժողովի յանձնաժողովում Կալնօկի ասեց, որ վերջին ամիսներում բօլգարական հարցը չէ կորցրել իր նշանակութիւնը, բայց, ընդհակառակը, առաջնակարգ դիրք է ստացել: Կան և ուրիշ փաստեր, որոնք վատեդ են ներշնչում խաղաղութեան պահպանութեան վերաբերմամբ, նոյն իսկ այն պետութիւնների մէջ, որոնք բօլգա-

բական հարցի հետ ոչինչ առընչութիւն չունին: Մինիստրը յարակցեց, որ Աւստրո-Ունգարիայի և ուրիշ պետութիւնների յարաբերութիւնների մէջ ոչինչ փոփոխութիւն չէ եղել, և որ առանձնապէս դէպի Ռուսաստանը ունեցած յարաբերութիւնները՝ ունին անպայման բարեկամական բնաւորութիւն:

ՍՕՖԻԱ, 20 փետրվարի: Կառավարչական զօրքը մտաւ Սիլիստրիա: Ապստամբների առաջնորդ՝ կապիտան Խրիստօվ սպանվեցաւ. Նրա կողմնակիցները փախան:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 20 փետրվարի: Ռուշչուկի ապստամբութիւնը ճնշված է:

ԼՕՆԴՕՆ, 20 փետրվարի: Համայնքների ժողովին հաղորդված է, որ չինական Թուրքեստանում չինական բերդապահ զօրքերի շատացնելու մասին կառավարութեանը ոչինչ յայտնի չէ:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ, 20 փետրվարի: Ստորին ժողովը ընդունեց հացահատիկների վրա մաքսային տուրքը շատացնելու առաջարկութիւնը: Այդ առիթով երկու ժողովների մէջ ծագած տարաձայնութիւնների պատճառով, նոքա պէտք է 'ի միասին գումարվեն՝ հարցը լուծելու համար: Ենթադրում են և այն, որ ստորին ժողովը կարող է արձակվել:

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ, 20 փետրվարի: Ծովային մինիստրը յայտարարեց պարլամենտին, որ միջազգային բարդութիւնների դէպքում Դանիան անկողմնապահ չէզոքութիւն կը պահպանի:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 20 փետրվարի: Լուրերից երևում է, որ բօլգարական պատերազմական մինիստրը հրամանագրել է հրացանի առնել այն սպաներին, որոնք բռնվեցան Սիլիստրիայում, ինչպէս ապստամբութեան մասնակիցներ: Յայտնի չէ առայժմ թէ արդեօք այդ կարգադրութիւնը կը գործադրվի և Ռուշչուկի վրա, թէ ոչ:

ՍՕՖԻԱ, 20 փետրվարի: Արդէն մի քանի շաբաթից 'ի վեր ոստիկանութիւնը հետևում էր դաւադրութեանը, որը պէտք է երևան գար գործնականապէս, այսօր, Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի տարեդարձի օրը: Այսօր մի խումբ, որը բաղկացած էր բօլգարական նախկին աքսորված սպաներից, ինչպէս երևում է, չիմանալով Սիլիստրիայի ապստամբութեան անաջողութիւնը, և կանոնաւոր զօրքի այնտեղ գնալը, փորձ փորձեց Դունայի ափը իջնել՝ Ռուշչուկի մերձակայքում,—բայց Ռուշչուկի բերդապահ զօրքը նրանց հանդիպեց հրացանաձգութեամբ, որի պատճառով և ափը իջնողները իսկոյն յետ քաշվեցին: Սօֆիայի ոստիկանութիւնը,—առանձին թէ հսկողութեան, թէ որ և լցէ մէկին ձերբակալելու կարևորութեան պատճառով,—հարկաւոր համարեց այսօր ձեռք առնել ապահովութեան միջոցներ՝ դիմադրական կուսակցութեան մի քանի անդամների ամեն տեսակ գործողութիւնների դէմ:

ՓԱՐԻԶ, 20 փետրվարի: Ժուրժևօյից եկած լուրերից երևում է, որ Ռուշչուկի ապստամբութիւնը առաջ բերեց ինժեներական բատալիօնը. հետևակ զօրքը չը կամեցաւ միանալ նրա հետ, և մինչև անգամ յարձակում գործեց ինժեներական զօրքի վրա, բայց յետ քշվեցաւ: Այն ժամանակ հետևակ զօրքին օգնութեան հասաւ միլիցիան, և ապստամբները ջարդվեցան ու փախան Ռումինիա. Նրանցից տասն մարդու հրացանի առան միլիցիականները: Հաւատացնում են որ ապստամբութիւն է ծագել նոյնպէս և Տիրնօվօյում և ուրիշ տեղերում. Տիրնօվօն գտնվում է ապստամբների իշխանութեան տակ. հեռագրական գիծը, որը միացնում է Սօֆիան մի քանի գաւառների հետ, փչացրած է: Ինչպէս երևում է, Բօլգարիայի բոլոր կողմերում տիրապետում է անիշխանութիւն: Հաւատացնում են, որ կապիտան Խրիստօվ, որ հրամանատար էր Սիլիստրիայում, հրացանի է առնված բօլգարացի զինուորների ձեռքով:

ՊԵՇՏ, 20 փետրվարի: Ձեկուցանողի կարճ դեկուցումից յետոյ, աւստրիական րէյխսռատի պատգամաւորութիւնը միաձայն և առանց վիճաբանութիւնների ընդունեց $52\frac{1}{2}$ միլիօն գուլդէնի զինուորական կրեդիտ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 փետրվարի: «Правит. Вѣст.» ասում է, որ լրագիրների հաղորդած լուրերը Սիլիստրիայի ապստամբութեան հետևանքների մասին՝ հաստատվում են կայսերական կառավարութեան Ռումինիայում գտնվող գործակալների տեղեկութիւններով: Ապստամբութիւնը ճնշված է. Սիլիստրիայի բերդապահ զօրքի մի մասը յետ քաշվեցաւ դէպի Ռումինիա. իսկ նրանց հետ, որոնք չը կարողացան փախուստ տալ, ինչպէս լսվում է, իշխանակալութիւնը մտադիր է խիստ վարվել:

Ենթադրելով, որ ապստամբութիւնը հետևանք է իշխանակալութեան ճնշումների և բօլգարական սպաների տրտունջների, որոնք չէին կարողանում սառնասրտութեամբ նայել թէ ինչպէս բօլգարական զօրքը դարձել է մի քաղաքական կուսակցութեան ձեռքում կոյր գործիք, այլ և այդ տրտունջների երևան գալը շտապեցրին Պօլսի բանակցութիւնների անյաջողութիւնը, — «Правит. Вѣст.»-ը ասում է. «Անկեղծօրէն ցաւելով անօգուտ արիւնհեղութեան մասին, կայսերական կառավարութիւնը Սիլիստրիայի ապստամբութեան մէջ տեսնում է Բօլգարիայի անկանոն դրութեան նոր ապացոյցները: Չը կորցնելով այնու ամենայնիւ այն յոյսը, որ հանգամանքները այդ երկրի մէջ կը վերականգնեն կարգը, որը յուսատու կերպով կարող է ապահովացնել բօլգարական ազգի օրինական իրաւունքները, կայսերական կառավարութիւնը մտադիր է շարունակել գործունէութեան այն եղանակը, որով նա մինչև այժմ ղեկավարվում էր բօլգարական հարցում, և որը պարզաբանված է կառավարչական նախորդ հաղորդագրութիւնների մէջ»: Զինուորական դըլխաւոր դատարանը անհետևանք թողեց Տէրսկի կազակների 2-րորդ բաժնի նախկին մեծաւոր գեներալ-մաօր Էգլաուի գանգատը, որը մեղադրվում էր նահանգական դատարանի կողմից կեղծումների և կաշառակերութեան մէջ:

ԽԱՐԿՕՎ, 21 փետրվարի: Դատաստանական պալատը քննելով Օրլօվեան սնանկացած բանկի գործերի վրա նշանակված կօնկուրսային վարչութեան 721,000 րուբլու պահանջը Օրեօլ քաղաքից, ճանաչեց այդ պահանջը վաղաժամ, յետաձգելով նրա քննութիւնը մինչև որ կը վճռվի յիշեալ բանկի զեղծումների վերաբերմամբ քրէական գործը:

ՌՈՒՇՉՈՒԿ, 21 փետրվարի: Այստեղ ապստամբութիւնը սկսվեցաւ նրանով որ մայոր Ուսունօվ ձերբակալեց պրեֆէկտին, և կառավարչական կուսակցութեան շատ սպաներին. բայց երկու գործունդ իշխանակալութեան կողմը բռնեցին, և կռիւ սկսեցին ապստամբների հետ: Կռիւը տևեց ամբողջ օրը, և վերջացաւ ապստամբների յաղթվելով, որոնց մի մասը անձնատուր եղաւ, իսկ միւս մասը փախաւ: Րազգրադից և Տիրնօվօյից օգնութիւն է գալիս կառավարչական զօրքի համար: Պատերազմական դատարանը արդէն սկսել է գործեր քննել Ռուշչուկում. ասում են, որ մահվան պատիժները արդէն տեղի են ունենում:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ, 21 փետրվարի: Ստորին ժողովը արձակվեցաւ, և նոր րէյխստագը գումարվելու է մայիսի 2-ին:

ՍՕՖԻԱ, 21 փետրվարի: Րիզա-բէյը խորհուրդ է տալիս իշխանակալութեանը գրաւել Ռուսաստանի համակրութիւնը այնպիսի զիջողութիւններով, որոնք կարող լինէին գոհացնել Ռուսաստանի ինքնասիրութիւնը, և պնդում է, որ պատերազմական մինիստր նշանակվի մի ռուս գեներալ: Իշխանակալութիւնը յայտարարեց, որ լըջօրէն ուզում է համաձայնութիւն կայացնել Ռուսաստանի հետ, պատրաստ է այնպիսի զիջողութիւններ անել, որոնք համապատասխան են Բօլգարիայի շահերին, և որ շատ տրամադիր են հետևելու Րիզա-բէյի խորհուրդներին:

ՊԵՇՏ, 22 փետրվարի: Ունգարական պատգամաւորների ժողովը միաձայն հաստատեց սպառազինութեան համար պահանջվող փոխառութիւնը: Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ մինիստր Տիսսա յոյս յայտնեց, որ դրամական ուրիշ զոհաբերութիւններ չեն պահանջվի. բայց յարակցեց, որ եթէ այդ յոյսը չի իրագործվի, այն ժամանակ բոլոր ունգարացիք պատրաստ կը լինեն ամեն տեսակ զոհողութիւններ անելու գահի և հայրենիքի պաշտպանութեան համար:

ԲԵՐԼԻՆ, 22 փետրվարի: Մօտաւոր հաշւով՝ նոր րէյխստագի 221 անդամը կողմնակից են սեպտենատին, իսկ 176 հակառակ:

ՌՈՒՇՉՈՒԿ, 22 փետրվարի: Պատերազմական դատարանը դատապարտեց. 9 զինուորական ծառայողներին մահուան պատժի, 6 քաղաքայիններին 15 տարվայ բանտարկութեան. մէկ սպայի 3 ամսվայ բանտարկութեան: Օտար հիւպատոսները միասին խնդրեցին յետաձգել մահուան պատիժների իրագործումը, որպէս զի միջոց տրվի դատապարտեալներին խնդիրք տալու իշխանակալութեանը՝ պատիժը թեթևացնելու համար: Ապստամբական միւս շարժումների մասին առ այժմ չեն հաղորդում:

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 22 փետրվարի: Ռուշչուկից եկած լուրերից երևում է, որ այսօր առաւօտ հրացանի առնվեցան ոչ թէ միայն մահուան պատժի դատապարտվածները, այլ և ապստամբութեան մէջ այն մասնակցողները, որոնք դատապարտված էին բանտարկութեան: Վաղը պատերազմական դատարանը կը դատի ունտէր-օֆիցէրներին և ուրիշ ստորաստիճան զինուորականներին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 փետրվարի: «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է որպէս լուր, թէ ծխախոտի մենավաճառութեան մտցնելը սկզբունքով վճռված է:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ

փետրվարի 20-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	$21\frac{5}{16}$	պէնս.
— — Համբուրգի վրա —	181	պֆ.
— — Փարիզի վրա —	225	սան.
Ոսկի — արժէ — —	9 ›	20 կ.
Մաքսային կուպօններ — . .	— ›	— ›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	43 ›
Բօրսայի դիսկօնտներ — . .	4 և $6\frac{1}{2}$%	›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	99 ›	75 ›
— — — — 2-րդ —	99 ›	12 ›
— — — — 3-րդ —	99 ›	12 ›
— — — — 4-րդ —	99 ›	25 ›
— — — — 5-րդ —	99 ›	12 ›
— — — — 6-րդ —	— ›	— ›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	99 ›	12 ›
— — 2-րդ —	99 ›	— ›
— — 3-րդ —	99 ›	25 ›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	242 ›	— ›
— երկրորդ —	235 ›	50 ›
$5\frac{1}{2}$% րէնտա	102 ›	37 ›
Ոսկեայ րէնտա	187 ›	75 ›
Նոր կօնսօլիդած փոխառութիւն. .	160 ›	75 ›
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	158 ›	75 »
$5\frac{1}{2}$% գրաւական թղթեր Խերսօնի կալուած. բանկի.	97 ›	— ›
6% գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	102 ›	— ›
— — Պօլտավայի — —	101 ›	37 ›
— — Պետ.-Տուլսկ. — —	101 ›	50 ›
— — Կիևի — —	101 ›	75 ›
— — Մօսկվայի — —	103 ›	— ›
— — Բեսարաբ.-Տավր. —	100 ›	— ›
— — Նիժ.-Սամար. —	101 ›	62 ›
— — Վիլնայի —	101 ›	— ›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ.	97 ›	— ›
— — Քութայիսի-18 և 43 տ.	97 ›	— ›
Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի ակցիաները	569 ›	— ›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	277 ›	— ›
Րիբինսկ-Վօլօգօվի ընկ.	98 ›	25 ›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	94 ›	87 ›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	95 ›	25 ›
Օդէսայի — — .	93 ›	25 ›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	85 ›	— ›
Նոր երկաթուղային րէնտա . .	98 ›	75 ›
Պետական բանկի 6-դ հրատարակութեան տոմսերը	— ›	— ›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկի . . .	98 ›	50 ›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ֆօնդերի վերաբերմամբ հանդարտ է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԶՐԿԻՆԵԱՆՑ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՏՂԱՅՈՑ ԾԽԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ սկսվում է փետրվարի 25-ից: 1—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ՐԷՅԽ, վերադարձած լինելով Ճանապարհորդութիւնից, ընդունում է ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ ամեն առաւօտ իր բնակարանում, Ստարօպաքէնսկայա փողոց, տուն № 17. 1—4

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.
(N. PAQUET ET COM.)
կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ.
Չորեքշաբթի, մարտի 4-ին, ԱՆԱՏՕԼԻԱ (ANATOLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԲՕՇԷԼ (BOSCHEL) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Րէնօին, նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 3—4

26—100
ВЫСОЧАЙШЕ Утвержденное Кавказское Товарищество торговли аптекарскими товарами въ Тифлисѣ (Графская ул., противъ Музея).
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ (Գրաֆսկայա փողոց, Մուզէյի դիմաց):
Ստացված է Մալց-էկստրակտ և հացի համար կօնֆեկտներ՝ «Մի հաղիր»: Ձկան իւղ՝ մաքրած և ոչ-մաքուր. Պրօվանսի ձէթ, քացախի էսէնցիա, բուսական ձէթ, ԲԵՐԺԵՐԻ ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՕՍԼԱՅ, լեղակ՝ փոշիով և գունտերով. բծեր հանելու դեղեր, կօշկաներկ և վեռնիճ կօշիկների համար. սամավարը և առհասարակ մետաղեայ գործիքները սրբելու իւղ և փոշի ՇՎԵԴԱԿԱՆ ԳՐԵՖՍԻ ԱՌԱՋԻՆ ՖԻՐՄԱՅԻ ԼՈՒՑԿԻ, և տնտեսութեան ուրիշ պարագաներ: Լէնգլի թխտենու բալզամը. Թխտենու կրէմ. Էմուլսիա և Էնգլանդի կօսմետիկական սրբիչներ, երեսի և մարմնու թարմութիւնը պահպանելու համար: Կինոտէնի Նէջօպատ մազերը անդացնելու համար:
Դեղատան ապրանքների վաճառման Կովկասեան ընկերութեան մէջ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, և ԲԱԳՈՒԻ նրա բաժանմունքում:

Մարտի 1-ի վիճակահանութեան համար
ԵՂԲԱՐՑ ԾՕՎԻԱՆՕՎՆԵՐԻ ԵՒ ԸՆԿ.
ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ
(Սիօնի փողոց, քարվանսարայ Անանօվի)
ՎԱՃԱՌՈՒՄ Է խաղատոմսակներ II փոխառութեան և փոխ է տալիս նոցա գրաւականով
210 ՐՈՒԲԼԻ:
ԱՊԱՀՈՎԱՑՆՈՒՄ Է 50 կոպ. հատը: 10 տոմսակից աւելին 45 ԿՈՊ. ՀԱՏԸ. 20 տոմսակից աւելին 40 ԿՈՊ. ՀԱՏԸ: 5—8

ԲՐՕԿԱՐ և ընկ.

Խնդրում ենք յարգելի հասարակութեանը աչնելով
մեր ԳԼԻՑԵՐԻՆԵԱՆ ՍԱՊՕՆ
և մեր հնարած
ԾԱՂԿԱՀՈՏ Օ-ԴԸ-ԿՕԼՕՆ
զգուշանալ կեղծումներից և նմանողութիւններից

4—12 (ե) С. М. 1678 ԲՐՕԿԱՐ և ընկ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ 23 Февраля 1887 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская у. д. каз.